

2.737

సామెతలు

జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 12

రాజమహేంద్రవరము 16-5-1989, 1-6-1989

సంచికలు 14, 15

— ఈ సంచికలో —

1. రామలింగేశ శతకము - అడిదము సూరకవి 1 -3
2. ఆంధ్ర పురాణము - వేదకాస్త్ర పరిచయము 3 -6
3. వసంతగానం - కవికోకిలలు 6- 8
4. వాసవీ కన్యకా సాహిత్యము 8-10, 15
5. తూర్పుగోదావరిజిల్లా-గ్రామనామాలు 10-12
6. అబ్బూరిపారి చాటువులు - ఒక పరిశీలన 13-15

రాజోపు సంచికలో - సంఘసంస్కర్త స్వామి దయానందసరస్వతి, విరవనోత్తరరామాయణ సమీక్ష, రాయలసీమ దేవాలయాల్లో శిల్పకళ, వమగ్రాంధ్ర సాహిత్య సమాలోచనము, విమంటపులు-ఆంధ్రనామశేషము, ఇందిరాజీపై తెలుగు ఎరిజీలు, తొలకరి మొలుపులు-సమీక్ష మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

వంతర్పర చందా రు. 12-00

6 మాసములకు రు. 5-00

విడి ప్రతి 0-00 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. రామలింగేశ శతకము - అడిదము సూరకవి

— “సాహిత్యకోవిద” శ్రీ క్రొవ్విడి రామం

సాహిత్యంలో శతకరచన విశిష్టస్థానాన్ని అక్రమించుకొంది. గీర్వాణభాషలో, సుభాషిత ప్రీతి, అమరుకము, సూర్యశతకము, మహాన శతకము వంటివి నేటికీ ద్రువతారల్లాగ నిలిచి వున్నాయి. ఆంధ్రభాషలో మల్లికార్జున వండి తారాధ్యుడు, రచించిన శివశతకసారం, శతక రచనకు శ్రీకారం చుట్టింది. శివకవులచేతుల్లో శతకం సర్వాంగమందరంగా రూపుదిద్దుకుంది. తక్కి, శృంగార, నైరాగ్య భావాలను కమనీ యంగా, తమజీయంగా వ్యక్తీకరించడానికిన్నీ, సాంఘిక, రాజకీయ, నైతిక పరిస్థితులను హృదయంగమంగా వివరించి, సంఘంలోగల లోపాలను ఎత్తిచూపడానికిన్నీ యీ శతకాలు ఎంతగానో ఉపయోగిస్తాయి. సంఖ్యావియమం, మకుటం, ఏ పద్యాని కావద్యం ఒక ప్రత్యేక భావాన్ని వెల్లడించడం శతక రచన యొక్క విశిష్ట లక్షణాలు. నవీన యుగంలో చెళ్ళపిళ్ళ, పద్మాది మొదలైనవారు శతక రచనకు జీలుగువీడ్చి మెరుగుపెట్టారు, శతకాలలో కవియొక్క లోకానుభవం, విమర్శనాదక్షత కూడా వెల్లడవుతాయి.

సాహిత్యంలో ‘సెటైర్’ (Satire) కూడా పోతుంటుంది. సాహిత్యం సమాజా

నికి ప్రతిబింబం కనుక, సమాజంలో అస్తవ్యస్త పరిస్థితు లేర్పడినప్పుడు ఇటువంటి కావ్యాలు ఉద్భవిస్తాయి. ఉత్తరాంధ్ర సాహిత్యంలో, 18వ శతాబ్దంలో అడిదము సూరకవి రచించిన రామలింగేశ్వర శతకము, చాట్రాతి లక్ష్మీనరసుకవి, విరచితమైన “భండ నారాతి వీమశతకము, గోకులపాటి కూర్మనాథ కవి వ్రాసిన పింహాద్రి నారసింహ శతకము “సెటైర్”కి మంచి ఉదాహరణలు. నాటి దొర్ల న్యాన్ని ఎత్తిచూపి, కొన్ని సందర్భాలలో అన్యాయదేశంగాను మరికొన్ని సందర్భాలలో ప్రత్యక్షంగాను దొర్లన్యకారులను విమర్శించిన యీ గ్రంథాలు ప్రజల హృదయాలలో స్పష్టమైన ముద్రలు వేసాయి, 18వ శతాబ్దానికి, “సెటైర్”కి ఏదో అజ్ఞాతసంబంధం వుంది కాబోలు. ఆంగ్లసాహిత్యంలో కూడా పోప్, డ్రైడెన్ వంటివారు యీ శతాబ్దంలో తమ కవితాబాణాల్ని సంఘంపైని ప్రయోగించారు.

చిన విజయరామగజపతి మహారాజుగారి కాలంలో పూసపాటి వీతారామరాజుగారు దివాన్ గా వుండేవారు. ఈయన పరరాజులను జయించడమే కాక, పూర్వపు మల్తానులు

మనీదుల కిచ్చిన భూములను రాజులు, బ్రాహ్మణుల కిచ్చిన మాన్యాలను కూడా జరిపంతంగా తీసుకుని, ప్రజలను ఖోత పెట్టేరు. ఈ బాధలే సూరకవి రామలింగేశ శతకాన్ని వ్రాయడానికి ప్రేరణ నిచ్చాయి. ఆంధ్ర కవుల చరిత్రలో వుంది. దివాన్ వీతారామ రాజు సహృదయుడు కాదు. లలితకళలను గాని సాహిత్యాన్నిగాని పోషించే విషయంలో లేకమైనా అసక్తిని చూపలేదు. స్వతంత్రము లైన అభిప్రాయములు గల అడిదము సూరకవి వల్ల ఈ దివాన్ గారికి పదవిప్రాయం లేదు. ఈయన సత్యవరం జమీందారుగారి ఆశ్రయమైన లేకవల్ల పోషువ్వగారి వక్షం వహించి సూరకవిని కించపరచడానికి ప్రయత్నించేవాడు. అందుచేత సూరకవి రామలింగేశ శతకంలో పద్యాలు ఈయనమీద విసిరిన బాణాలే అని చెప్పినా సత్యదూరం కాదు. అయితే యీ వీతారామరాజుగారు గొప్ప రాజు వీరిట్టాడు, వివిధోపాయములతో మన్నం జమీందారుల సత్కారాలను అణచి, సంస్థానాన్ని ఉచ్చస్థితికి తెచ్చాడు. అందుచేత ధూర్తుడని యీ దివాన్ గార్ని కొంతమంది నిందించినా, ప్రముఖ రాజకీయవేత్త అని మరీ కొందరు చరిత్రకారు రీయన్ని ప్రశంసించారు.

చారు. ఏది ఎలాగున్నా రామలింగేశ శతక రచనకు ప్రేరకుడు ఈ దివాన్ గారే అన్నది నిర్వివాద విషయం.

“మాన్యంబురీయ సమర్థుడొక్కడు లేడు
మాన్యమల్ జెనువ సామంతులంద
తెండిన యాళ్ళగో దెరిగిందెవ్వరు
బండిన యాళ్ళెన్న బ్రాదులంద
రికడు పేదయటంచు నెఱిగిందెవ్వరు
గలవారి వీరి యెంచ గలరు చాల.

* * *

విట్టి దుష్టుల కధికార మిచ్చినట్టి
రాజా వెనవలెగాక దుర్మయుల ననగ
నేమివని యున్నయది సత్కవింధ్రులకును
రామలింగేశ; రామచంద్రపురవాస ||

అనే పద్యం దివాన్ గారు బ్రాహ్మణుల
కిచ్చిన మాన్యాలను తీసుకోవాన్ని మనసులో
వుంచుకుని వ్రాసాడని స్పష్టంగా తెలుస్తూనే
వుంది.

అగ్రహారములు నామాశిష్టము లయ్యె
మాన్యంబు లన్నియు మంటగలిసె
భత్యంబునకు దొంటిపడికట్టు తప్పెను
బుధజనంబుల రాకపోక లదిగె.

* * *

గతినడిచుని రాజ్యాధికారి చేసి
యింత వీడించితివి సత్కవింధ్రులొడి
రామలింగేశ రామచంద్రపురవాస||

అనే పద్యం కవికులం యీ దివాన్ గారి
హయాంలో యెంత బాధపడిందో విస్పష్టంగా
చెబుతుంది. ఇంతేకాకుండా “కవికారసంబు
ముష్కరుని కేల; కవుల కీయని చాత్యత్వ
గరిమ ఏల; మొదలైన చరణాలు సీతారామ
రాజాగారి అరసికత్వానికి మరికొన్ని విద
ర్శనలు,

నాటి సాహిత్యవేత్తలలో ఒక వర్గం సూర
కవికి వ్యతిరేకంగా వుండేది. వర్వకాలు,
రేకవల్లి బొమప్పకవి వంటివారు సూరకవి

ప్రతిభను చూసి, అసూయపడేవారు. అటు
వంటివారిని దృష్టిలో పెట్టుకుని కాబోలు
సూరకవి రామలింగేశ శతకంతో

కోయిలరొడపేయ కూయదేకాకంబు
దంతివచ్చినబాట దుంతరాదె
పొగడపూదొడగిన బూలుదేమొదుగు
పాలవండిన వేము వండకున్నె
శివుడు వర్తింప నాడవె ఏకాచమ్ములు
వడువదే రాయంచ వరువ ఐకము.

దొరదాల్చురవణముల్ తొడుగదేభృత్యుండు
కొండిక వ్రాయదే గురకు వ్రాయ
దొడ్డవాడు కవిత్వంబు దొడరిచెప్ప
నల్పుడు కవిత్వము రచింప నభిలషించు
వారి వారింపబనిలేదు వరకపులకు
రామలింగేశ రామచంద్రపురవాస ||

అనే పద్యం వ్రాసినట్టు కనిపిస్తుంది. “కవిక
గర్గిన రాజ్యాధికార మేల ||” కవిక నేరుపు
యతిగూర్చుకై పె తెలుపు మొదలైన చరణా
రీయనకు కవిత్వంపై గల ఆదరణవాన్ని
వ్యక్తం చేసాయి, ఈ శతకంలో దూషణ
గర్భితములైన పద్యాలు మాత్రమే లేవు.
సర్వజనోపయుక్తములైన సూక్తులను తెలియ
జేసే పద్యాలు కూడా వున్నాయి. మచ్చుకు
యీ సీపచరణాలను పరిశీలిద్దాం.

సాపాత్మునకు బారువత్తె మియ్యగరాడు
చాలని పనికి గా ల్పాచరాడు
తప్పునేయనివాని దండింపబోరాడు
చేసిన సుకృతంబు చెప్పరాడు

* * *

వరుల ధనసంపద కసూయవడగరాడు
తనకు లేమికి భేద మందంగరాడు
సాధువర్తన రివిగదా చర్చనేయ
రామలింగేశ రామచంద్రపురవాస ||

పాడువత్తె మనే పదానికి గ్రామకరిణీకము లేక
గ్రామాధిపత్యము అని అర్థం, సూరన్నగారి
సూక్తిముక్తావళి యొక్క ప్రతిభను విరూపించే
మరొక పద్యాన్ని ఉదాహరిస్తాను,

హరునందు భక్తివిద్యలయందు వ్యవసంబు
శక్తిగర్గినచోట నైరణయును
గుడునందు సద్భక్తి వరగుణంబుల ప్రీతి
కాంక్షసత్పురుష సాంగత్యమందు
అవన్నజనతార్తి హరణంబునందున
స్వార్థిక విత్తవ్యయాలిలాష
వ్యతికృతమందున సంగమాసక్తి భ
యంబు లోకాపవాదంబువలన
సత్పురుష లక్షణంబులు పకలలోక
పూజనీయులు వారల బొగడనశమె
వందనంబొనరించెద వాంకోటకు
రామలింగేశ; రామచంద్రపురవాస ||

వైరాగ్య మొక్కటే సర్వభయాపహమైన
దని అదిశంకరులు ఏనాడో ప్రబోధించారు.
కలక, కల్ల, భీతి, బాధ అను వానితో కూడిన
జీవితంలో ప్రకాంతత చేకూర్చుకోడానికి
వైరాగ్యంయొక్క అవశ్యకతను ఈ కవి
రామలింగేశ శతకంలో ఏవిధంగా విరూపిం
చాడో చూద్దాం.

ధనమున్న నృపవహ్నితస్కరభయ చింత
కునుకు కంటికిరాక కుందుచుండు
ధనహీనుడగువాడు చారపుత్రాదుల
దుర్బరార్తిని నేమిదోచకుండు
పుత్రవంతుండైన వురుషాగగణ్యుండు
తస్మైత్యుభీతికి దల్లడిలును
వంశావహీనుడౌ జనుడజన్మంబును
గతిలేదటంచును గనలుచుండు
సౌఖ్యమెప్పునె సంసారజలది మునుగు
జనుల తెవ్విధముననైనఁ జర్చనేయ
విరుపమానూన వైరాగ్యవిధికి గాక
రామలింగేశ రామచంద్రపురవాస ||

ఈయన కొంతకాలం రాజాస్థానాలలో
మెలిగేడుకనక, అక్కడ తనకు కలిగిన
అనుభవాలను కూడా స్థానీవులాకన్యాయంగా
ఈ శతకంలో సూచించాడు.

“గోరంతవదైవ గొండంతవదైవ
ఐగకు వడ్లుడు నృపపార్శ్వవర్తి” అనే

చరణలు ఈ కవి స్వీయానుభవాన్ని వ్యక్తం చేస్తాయని కీర్తికాయలైన అడిదము రామా రావు వంతులుగారు వ్రాసారు. వతివాడ పైదన్న అనే నృపపార్వ్యవర్తి చినవిజయ రామ మహారాజావారి కాలంలో సూరకవి గారియెడల చాలా అగౌరవంగా ప్రవర్తించే డట. అయినప్పటికీ పైన ఉపహరించిన న్యాయాన్ని అనుసరించి యీ కవి ఏమీ చెయ్యలేకపోయేడు. కొంతకాలమైన తరువాత మహారాజావారి కొలువులో సూరకవి అకు పుగా

“ఇత్తడి పుత్తడియగుచ
కొత్తుడి నగలెన్నియిడిన దొరసాసగునా
యీ త్రమకులుదోనా దో
లత్తెంత లభించినను గులాము గులామే”

అని చెప్పి ఊరుకున్నాడు. రాజావారు దీని అంతర్యాన్ని ఎలాగో తెలుసుకుని, ఆ నౌక రుకు దేవిదీమన్నా చెప్పేరట.

“మనవి చెప్పగలేని మంత్రిత్వమునకంటె మనముగాదే సూరకారవృత్తి” వంటి చరణలు యీశోవరోకి వస్తాయి. వేరొకచోట పామ, దాన, భేద, దండోపాయాలను గురించి ముచ్చ టిస్తూ యీ కవి,

చతురుపాయప్రయోగ విజ్ఞాన నిధులు
మంత్రి లెరుగంగవలె వీని మర్మమెల్ల
వ్యక్త్యమునేయ గార్యంబు వరుస దప్పు
రామలింగేశ రామచంద్రపురవాస

అని ఉటంకించేడు. సూరకవి, ‘కాదెపెం టలి సన్నికల్లుదాన’ మొదలైన సామెతలతో వీరకలాన్ని లోకవ్యవహారానికి వన్నిహితం చేసేడు. జీవిత గ్రంథాన్ని అనుభవపూర్వకంగా పరిశీలించిన తత్వవేత్త గవక, యీయన వరేంగిత జ్ఞానయొక్క అవశ్యక తను కొన్ని వద్యాలలో విహసించేడు. చాటూరిండ్రి వరసుకవి సూరకవి సమకాలి కుడు. అయిన కూడా చీపురుపల్లి తాలూకా లోనే నివసించేవాడు. లక్ష్మీవరసుకవి భండ

2. ఆంధ్ర పురాణము - వేదశాస్త్ర పరిచయము

—శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులకర్క. ఎం.ఎ.,

గత సంచిక తరువాయి

5) వ్యాకరణశాస్త్ర పరిచయము:

అణునవిలంబు శాంతతకు

నాదరువోవల గౌరమిపమీ

రణముల మేలితాకు లల

రం గవి వాటికలోన నుత్తరా

యణతరణింబలెన్ వెలుగు

లారగ దర్శనవిత్ర పాణియై

గుణవిది నన్నిభట్టరుడు

క్రొత్త తెలుగున నెత్తె గంటమున్.

(ఆ. పు. 108 85)

ఇందు నన్నయభట్టారకుడు ‘దర్శనవిత్ర పాణియై మహాభారత రచన గావించె నని వర్ణింపఁబడినది. శ్రీపాణిని మహర్షి కూడ

నారాతి వీచుకోదండరామ అనే మకుటం గలపెత్తెర్ వ్రాసేడు.

‘పాదభక్త జనస్వాస్థ్యః బాధపొడమి
నవ్వుదూరకయంట న్యాయంబె వీకు’

అని తన ఆర్తి వెల్లడించేడు - రామలిం గేశతకానికి. భండనారాతి వీచుతకానికి గల పోలికను విహసించాడానికి అడితం వారు ‘విన్నూతకళింగాంధ్ర కవులు’ అనే రచన లో కొన్ని వద్యాలు ఉదాహరించేరు. వానిలో రెండువద్యల్ని నేను ఉటంకించి యీ రచన ముగిస్తాను,

సారమేయంబునీ చేరు ద్రెంచునుగాని
వడకుండ బట్టసేపాలకుండ;

కోతికొబ్బరికాయ కొనకెక్కి వడదోయ
గానిలోని జలంబు నానగలదె;

ముదుసలి పెండ్లాడి ముదితయావనమువ్య
ర్థము సేయుగా కేమిదానగాంచు

కాకి మంగరనోట గణచి దొంకలపాలు
కావించుగా కేమికాంచు దాన;

దర్శనవిత్రపాణియై వ్యాకరణశాస్త్రము రచించి నట్లు-

“ప్రమాణభూత ఆచార్యో దర్శనవిత్ర పాణిః కుదా వవకాశే ప్రాజ్ఞాని ఉపవిశ్య మహతా ప్రయత్నేన సూత్రాణి ప్రణయ తిస్మ, తత్రాకళ్యం వర్ణేనా వ్యసర్వకమ్ భవి తుం; కిం పున రియతా సూత్రేణ”;

అని వృద్ధి సూత్ర మహాభాష్యములో శ్రీమత్పతంజలి భగవానులు చెప్పినారు. ఈ విశేషణమువలన సంస్కృత వాఙ్మయము వకుః పాణిని మహర్షి యెట్టివాఁడో యాంధ్ర వాఙ్మయమునకు నన్నయ భట్టారకుఁ డట్టి వాఁడని వ్యజ్యమాన మగుచున్నది.

చెడుగువరు దొరునంపద చెఱచుగాని
తనకునేమి ఫలించదు తత్య మరయ
నిందమాత్రము వానికి నిలుచు జగతి
రామలింగేశ; రామచంద్రపురవాస

పాలభాండము నిల్లి బడదోయగా నేర్చు
వారికిన పాలెత్త నోర్చుగలదె;

పూచిన వృక్షంబు పురుగంటగా నేర్చు
చీడమావిసి బాగు చేయఁగలదె;

పూర్ణతటాకంబు బురియిపెట్టగనేర్చు
నెంట్రిక, జలము పోయింపగలదె

గోవు మూర్ధంబు ముక్కున దొల్యగానేర్చు
మాలకాకము వుండు మాన్పగలదె;

అగ్రహారము సూతనేయందలచు
పావకర్మకుడది మరల్పంగ గలదె;

దీనులను బ్రోచుటకు వీవు దిక్కుగాక;
భండ నారాతి వీచుకోదండరామ;

.....

రచనా రంభము నందు నంతమునఁ బా
రాశర్యపూజాకృతిం
బవరించున్ దళకాంతి పాతములతో
పాటామహాత్ముండు నా
క్రృపయ ప్రాజ్ఞుఁడు నాఁడు నాఁడు; తదికా
వ్యంబున్ బురాణంబు రా
బవరిత్రంబును గాదు; కన్నయకు పా
జెదక్షరప్రహ్మమే.

(అ. పు. 103-103)

మహావిష్ణుతో రచన గావించుచున్న
నన్నయగారి భారతము శావ్యముగాని, పురా
ణముగాని, రాజవరిత్రముగాని కాదు. మఱి
సాక్షదక్షర ప్రహ్మము. అక్షరిమనఁగా
రేఖాత్మక వర్ణముగాదు. సాక్షత్పరప్రహ్మము.

“అక్షరం నక్షరం నిద్యాత్” ‘వర్ణజ్ఞానం
వాగ్విషయో యత్రచ ప్రహ్మవర్తతే’ యని
శ్రీకాత్యాయన మహర్షి వార్తకము.
‘పోఽయ మక్షరసమామ్నాయో వాఽప్రమా
మ్నాయః పుష్పితః పరిత కృంద్ర తారకవత్
ప్రతి మందితో వేదికవ్యో ప్రహ్మరాశిః సర్వ
వేద పుణ్యపలావాన్వికృజ్ఞానేభవతి. మాతాపిత
రాదావ్య స్వర్గే లోకే మహియేతే’ యని భగ
వత్పుత్రంబు మహాభాష్యము.

అనాది నిదనమ్ ప్రహ్మ
శబ్దతత్త్వం యదక్షరమ్.
వివర్తతేఽర్థ భావేన
ప్రక్రియాజగతో యతః॥
అని తర్కహారి వాక్యవదీయము,
ద్వైప్రహ్మజే వేదికవ్యే

శబ్ద ప్రహ్మ వరంచయత్॥
శబ్ద ప్రహ్మణి నిష్ఠాతః
పరమ్ ప్రహ్మధిగచ్ఛతి॥
అని శ్రీ మన్మహాభారతము
శబ్దమును ప్రహ్మముగా మేపాపించు సమాధి
స్థితి యందఱు కవులకును లభింపదు.

6) తర్క శాస్త్ర పరిచయము:
అతఁడు వసంతరాయ దిరు

దాంచిరుఁడై ప్రతివత్సరంబునూ

ర్థితగతిమై మధూత్సవము

వేఁతలఁ జల్లిన చంద్ర చందనా
తతిమృగనాభికాగురువ

ధార్మవసంపరఁ బృథ్వీ యొందె కా
దతిశయరీతి ‘గంధవతి’

యయ్యో విహాయస మప్రతర్క్యమై.

(అ. పు. 221-24)

అనవేమారెడ్డి ప్రతిసంవత్సరము వసంతో
త్సవములు చేయుచుఁ జల్లిన కర్పూరము,
మంచిగంధము, కస్తూరి, యగురు వదారము
లాకాళము దాఁక వెదఁజల్లుటచే భూమిలో
పాటు గగనము కూడ మివాసనలతో నొప్పిన
దని భావము.

“తత్రగంధవతి వృథివీ” శబ్దగుణక మాతా
శమ్’ అని యన్నంభట్టో పాద్యాయుని తర్క-
సంగ్రహము.

వృథివియొక్క గుణము గంధము, అకా
ళము యొక్క గుణము శబ్దము, పృథ్వీ
యొక్కదే గంధవతి కాదు. వసంతోత్సవ
వేళలలో సుగంధ ద్రవ్యముల సరిమళముచే
నాకాళము కూడ గంధవంతమైనది. అది
తర్కించుటకు వీలు లేని దని కవి చమత్కా-
రము. ఇచ్చటఁ బరిమళద్రవ్యము లాకాళము
దాఁక వెదఁజల్లిన పనియు, గంధ సంబంధము
లేని గగనమునకు గంధవంబంధము కలిగిన
దనియు వర్ణించుటచే నతిశయోక్తి యలం-
కారము.

7) మీ మాంసా పరిచయము:

ఒరవడిపెట్టుచున్ నడచు

చుండిన యన్నయెడన్ వివీకురై
మెలవడి గల్గిసోదరులు

మేల్కొని నూర్కొని యొంద నింక నా
హరిహర రాయ భావయన

కారట మింతయు లేదు సంతతిం

బొరయమి “నర్థవాద” మగుఁ

డో యన పత్యగతి ప్రసంగముల్.

(అ. పు. 261-27)

హరిహర రాయలకు సంతతి లేకపోవుట
తప్ప మఱియేకొఱతయు లేదు. “అ
పుత్త్రస్య గతి ర్నాస్తి” యనునది హరి హర
రాయల విషయములో నర్థవాదము మూత్రమే
యని భావము. అర్థవాద మకునది మీ మాంస
కుల పారిభాషిక వస్తువు. ‘ప్రాశస్త్యనిండావ్య
తరవరం వాక్య మర్థవాదః. తస్య చ లక్షణయా
ప్రయోజన వదర్థవర్యవ సావమ్. తథాహ—
అర్థవాద వాక్యంహి స్వార్థప్రతి పాదనే
ప్రయోజనాభావాత్ విధివిషేదయోః ప్రాశస్త్య
నిందితత్వే లక్షణయా ప్రతిపాదయతి’ అని
లోగాక్షి భాస్కరుని యర్థసంగ్రహము.

అర్థ వాద మనఁగాఁ బ్రళంసాస్త్రవాక్యము
ఇది స్తుతి రూపముగాఁగాని, నిందారూపము
గాఁగాని యుండును. అర్థవాదమునకు స్వార్థ
మును ప్రతిపాదించుట యందుఁ దాత్పర్యము
కాదు. విదేయార్థములను ప్రళంసించుట
యందు, నిషిద్ధార్థములను నిందించుటయందుఁ
దాత్పర్యము “అదిత్యోయావః” “యజమావః
ప్రస్తరః” యూపస్తంతము సూర్యుఁడు,
యజమానుఁడు ప్రస్తరము నను వాక్యము
లకు యూపమే సూర్యుఁడు, యజమానుఁడే
ప్రస్తరము నను నర్థమునందుఁ దాత్పర్యము
కాదు. ప్రస్తర మనఁగా దర్పమునై ప్రతాళ
వంతమైన యూపము మూర్ఖుని వంటిది.
యజమానుఁడు జుళమునై ధరింపవలయు
ననియే తాత్పర్యము. “ఐర్హిషి రజతం నదే
యం” అను వాక్యము నిందారూపముగా
వెండిని దక్షిణగా విచ్చుటను విశేషించు
చున్నది. అట్లే “అపుత్త్రస్యగతిర్నాస్తి”
పుత్త్రులులేని వారికి గతిలే దను వాక్యము
పుత్త్రవంతులు పుత్ర్యాత్ములని ప్రళంసావర
మైనది. అట్లే కానిచో నీష్యాదులు ముకుల
గుట వంతనింపదు. కాఁబట్టి యనపత్యగతి
ప్రసంగమైన ‘యపుత్త్రస్యగతిర్నాస్తి’ యను
వాక్యము హరిహరరాయల విషయములో
నర్థవాదమే యని భావము.

8) జ్యోతిశ్శాస్త్ర) పరిచయము:

తొలితొలి తిలకింప వలసిన పురుటింటి
 కీడు లేకడ నిండుఁ జూడలేక
 అరయఁగా నిద్రి మహారాజరాజ యో
 గముగాని సాధారణముగ లేడు
 శాస్త్ర ప్రవేశము వర్తకకారకి
 వలముడింపని సాహసమ్ము పెంపు
 పెండ్లి కేఁగిన యట్లు పెనఁకునం జొచ్చుట
 బెట్టులి పాల్పించు నిబ్బరంబు
 కలుగు గ్రహనం పుటమ్మిద్ది; కాని యొకటి
 రాహువవకారిగా నుండి యాహువముల
 ముసరిన తురుష్క నైవ్యసమాహుములను
 దళచుతోలించి కడసారి కుటచవలచు.
 (అ. పు. 143-131)

ఇది వీతికపై వరసిన
 మదతిప్రాయంబు దీని మరల వకలముం
 జదివి విశేషము రెల్లం
 జెదరక యొకచో లిఖించి చేర్చెదఁ దమకున్.
 (144-132)

ఇది జ్యోతిషికుఁడు ప్రతాపరుద్రుని జాత
 కము చెప్పిన సందర్భము, "రాహువు మూర్త
 శత్రువోర విషపితామహ కారకుఁ" డని
 జ్యోతిషార్థవనవవీతము. దీని ననుసరించి
 రాహువు వకారియై శత్రువులవలనఁ బరాజయ
 మిచ్చునని చెప్పఁబడినది. గ్రహములను
 స్ఫుటము చేయకుండ రాశి చక్రమును స్థూల
 ముగాఁ బరిశీలించి ఫలితములను జెప్పుటకుఁ
 వీతికాశిప్రాయ మని జ్యోతిషికుల వరిరాష.

అస్తావంబువమన్ని యింకఁదగజ
 న్నా; నేటి కీ కృష్ణ
 నృస్థానంబును పేరు పెంపుఁబడయున్
 మాగేహ మోరాజు; దే
 శస్త్రుల్ వెన్నెల పుల్గులొఱు గడునా
 నన్ లేది యున్నార లు
 చృస్థంబయ్యె గ్రహప్రవచనము నిక
 చృత్రాకృతి వ్యచృతన్.
 (అ. పు. 116-109)

ఇది తిమ్మరసు రాయలతోఁ బలికినది.
 ఐదు గ్రహములుచృస్థానములో నున్నవి
 గానఁ బట్టాభిషేకమున కిది తగిన సమయ
 మని భావము.

అజవృషభమృగాంగనా కుశీరా
 యుషవణిజౌ చ దినాకరాది కుంగాః॥
 అని వరాహమిహిరా చార్యుల విృహ
 జ్జాతకము.

1) రవి 2) చంద్ర 3) కుజ 4) బుధ
 5) గురు 6) శుక్ర 7) శని 8) రాహు
 9) కేతువులు వవగ్రహములు. 1) మేష
 2) వృషభ 3) మిథున 4) కర్కాటక 5)
 సింహ 6) కన్యా 7) తులా 8) వృశ్చిక
 9) దను 10) ర్మకర 11) కుంభ 12) మీన
 ములు ద్వాదశరాకులు. మిహిరా చార్యులు
 భాయాగ్రహములైన రాహు కేతువులను
 గ్రహములుగాఁ బరిగణించలేదు. 1) రవికి
 మేషము 2) చంద్రునకు వృషభము 3) కుజ
 నకు మకరము 4) బుధునకుఁ గన్య 5) గురు
 నకుఁ గర్కాటకము 6) శుక్రునకు మీనము
 శనికిఁ దుల యుచ్చ స్థానములు.

9) రత్న శాస్త్ర) పరిచయము:

కకుంబోజ్జ్వల రంగ భూమినటికిన్
 గర్భాట స్వామాజ్వల
 ప్రికి దోవిళ్ళ నొనంగఁగాఁ గటకభూ
 మీ మత్త నాగేంద్రమ
 స్తక వీరవల్లముల్ తెగం బొడిచి ము
 త్యాలెక్కుటల్ మంత్రివా
 జీకిఁ బార్యార్థముగాఁ దలంప నొకఁడౌ
 నే దీని కన్యంబుగన్.
 (అ. పు. 345-29)

ఇది తిమ్మరసు రాయలతోఁ బలికిన
 వాక్యము. ముందుగాఁ గటకము నేలుచున్న
 కుడ్రగజవతి మ స్తకమునుబండించి యందలి
 ముత్యములను గర్భాటక రాజ్యంప్రికి
 దోవిళ్లతో నుపాయనముగా వీయవలె నని
 భావము.

ఏనుఁగుల కుంభస్థలములలో ముత్యము
 అందుట ప్రసిద్ధము.

జలధర ఫణి ఫణిచక
 జలచర కరి మ స్తకేక్షి శంఖవరాహో
 జ్వలి దంష్ట్ర కుక్తు అదరం
 బులముత్యము లొదవు వర్ణములు వివిధములై.

అని భైరవ కవి రత్నశాస్త్రము. ఇక్కడ
 గజవతి మనిషి గావున మ స్తకమునందు
 ముత్యములు లేకపోయినను ముక్తా నందింధ
 మున్నట్లు చెప్పుటచే నతిశయోక్తి యలం
 కారము.

10) రాజనీతి పరిచయము :

కడలివడుమ నావగా రాజ్యశంకృము
 వడచినంతనేపు వడచి పోవు
 వడుమ నొక్క చిద్ర మడరివఁ గడఁచాక
 వగవులెన్నో వెంటఁ దగులు చుండు.
 (అ. పు. 158-205)

ఎదిరి పలియైనఁ దాను మనస్మదుఁడు గాక
 పొందు గోరుట దక్కువు పొలుపుగాడె
 ఏదవ నడనెంచి వరునొంచి పేర్మిగనుది
 కాదె రాజాలవీతి విక్రమమువీతి. (212-81)

సారవంతమైన సచివత్వము విభుత్వ
 వృక్షమునకు న్కంద రక్ష యగును
 గాని తల్లి వేరుగా నున్న యేలిక
 తీరుచెడుట చేటుఁ దెచ్చిపోదె; (302-81)

ఉత్కలపురంబుఁ గొన దండ మొకటికాదు
 సామమును దానమునుగాదు పరిగ నొకఁడె
 గూఢ విప్రియకారుల కొఱకునది
 దాఁచఁబెట్టిన వదనై వరాచపాడి. (378-200)

ఈ పద్యములలో రాజనీతి స్ఫుటముగా
 వ్యక్తమగు చున్నది.

11) పురాణ పరిచయము:

అమర భాషాభిరోఁతుల నంధుకొన్న
 ఏయినిలో రాణి యొక ననోదయము నరవి

మునది చ్యవనుని జవ్వనంపుంటెడంగుఁ
గనిమురిసిపోవునాటి సుకన్యయయ్యె.

(అ. పు. 80-138)

హాటనకు సంస్కృత పాండిత్య మబ్బఁ
గనే యౌవనము వచ్చిన చ్యవనుని జూది
సుకన్య మురిసి పోయినట్లుగా లీలావతి మురి
సిపోయిన దని భావము. సుకన్యవతియైన
చ్యవన మహర్షి యశ్వినీ దేవతల యను
గ్రహమువలన యౌవనము పొందినకథ
భాగవతమునందలి నవమ స్కంధములోఁ
బ్రసిద్ధము.

12) నాటక పరిభాష :

తొలుత శ్రీముఖవతి నాంది వలుకు నొడువ
సాతవాహన పూర్వ వంశస్థు లెల్ల
నడవసాగిన శ్రీబౌద్ధ నాటకమున
హాలవరవతి భరత వాక్యము పలికె.

(అ. పు. 82-149)

ఉదయ ధర్మము నాందిగా మత్కరేంద్ర
పురి భరత వాక్యముగఁ జేసి ఖరకరాసి
నడపెడఁ గళింగ విజయాఖ్య నాటకము
నని యొనర్పితిఁ బ్రతినిధి యాశ్రాది యంద.

(అ. పు. 278-184)

నాటకమునందలి 'నాంది' - భరతవాక్య
వాక్యములు సుప్రసిద్ధములు.

13) కర్నక పరిభాష:

మురిపెము చెరింగ వరిచేలు మానదిరిగి
మూరెఁ దెడిగను, నేల నల్మోవలఁ గలుపు
దీసిరెల్లెడఁ జేలు పొల్వోసు కొనియెఁ
బవరువిడి పెఁదిరంగులోఁ బడియెఁ గ్రమత.

(181-384)

ఇది కాకతీయరాజ్యము నందలి రైతుల
వ్యవసాయ వర్ణనము. ఈర్ష్యన వరిమొక్క
పెండి మఱియే వేరువద్ద బ్రదుకుటకు మాన
తిరుగుట యని పేరు. చేలలోని చెత్తమొక్క
లను దొలఁగించుటకై గలుపుతీయుట యని

3. వసంతగానం - కవికోకిలలు

—శ్రీ తిమ్మవఱ్ఱుల త్యాగరాయమూర్తి

సువంసతక, మదనోత్సవ, హోలికోత్సవాల
వర్ణనలు చేయబడ్డాయి.

చైత్రకుద్దపాడ్యమి నాటినుంచి నవమి
నాటిదాకా తొమ్మిదిరోజులపాటు నిత్యమాతన
విలాసాలతో వసంత నవరాత్రుకోత్సవాలను
విర్వహించిన కారణంగానే కొండవీటిని పాలిం
చిన కుమరగిరిరెడ్డి కర్పూరవసంతరాయ
లని విరుదాంకితుడు అయ్యాడు. అతని
'వసంతరాజీయం' వసంతర్తుగానానికి ప్రతీక.
రెడ్డిరాజులు అందరూ ఈ ఉత్సవాలను యథా
విధిగా విర్వహించినవారే. విజయనగరరాజు
లలో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ఈ వసంతోత్స
వాన్ని ప్రతిసంవత్సరం విర్వహించినట్లుగా-

ప్రతివర్ష వసంతోత్సవ
కుతుకాగత సుకవి వికర గుంపిత కావ్య
నృత్తి రోమాంచ వికంకిత
చతురాంతఃపుర వధూ ప్రసాదన రసికా.

అన్న తిమ్మన పారిజాతావహరణం
లోని వద్యాన్నిబట్టి తెలుస్తున్నది.

'అదికపి' నన్నయ పాండుపుత్రోదయా
నంతరం లయగ్రహి వృత్తద్వయంలో
విశ్వమోహనమైన వసంతముకువును గూర్చి
వర్ణన గావించాడు. మన తెలుగుసాహిత్యంలో
వెలువద్ద కొలినవసంతగానం ఇది. చూడండి.

'కమ్మని లతాంతములకు మొసిననీవచ్చుమధు
వమ్ముల సుగీతి నివదమ్ములెవఁగెం జూ
తమ్ముల లనత్కినలయమ్మున సుగంధిముఖ
కమ్ములను నానుచు మొదమొనరవాదా
లమ్ములగు కోకిల కులమ్ములును జంపకచ
యమ్ములును గింకుకవనమ్ములును
నొప్పెన్.

ఈవద్యంలో వసంతం విశేషమూడుర్య
మయమని సూచించడానికి నన్నయ క్రుతి

అవంతంగా సాగే ఈకాలచక్రానికి ఋతు
పులు అటులు. ఋతువులు ప్రకృతిలో
చైతన్యచిద్విలాసాన్ని చిందిస్తాయి. జీవ
రాకుల బాహ్యత్యంతర ప్రకృతులను ప్రభా
వితం చేస్తాయి.

ఈఋతుప్రభావం లౌకిక ప్రతిపాదకమైన
కావ్యప్రకృతిలో రామణీయకాన్ని విర
జిమ్మింది. కావ్యంలో ఉండే అంగిరసానికి
ఉపస్పోరకమై దాని వికాసానికి హేతు
భూతం అయింది. అష్టాదశవర్ణనలో ఒకటిగా
ప్రసిద్ధిపొందింది.

ప్రపంచంలో ఉన్న వకలసాహిత్యంలో
ఋతువర్ణన ప్రత్యేకవైశిష్ట్యాన్ని గూర్చి మన
కవులు గావించిన వర్ణనలు మరి హృదయా
వర్ణకాలు:

వసంతం ఋతురాజం, చైత్రవైశాఖ
మాస సమ్మేళనం. ఉపవన సౌకుమార్యాన్ని
అనుభవించడక కాలం, 'వసంతే కవీం
న్సూర్యో....' అన్నట్లు కవీలెవరంతో కనుం
చిందు చేసే సమయం!

ఈ అమని వంబరాన్ని వసంతోత్సవంగా,
చైత్రోత్సవంగా, సువసంతంగా మదనోత్స
వంగా, హోలికోత్సవంగా విభిన్నదేశాలలో
వ్యవహరిస్తారు. భవిష్యపురాణంలో చైత్రో
త్సవ ప్రళంస ఉంది, వాక్యాధీన కామ
నూత్రాలకు ఉన్న బయమంగళ వ్యాఖ్యలో

పేరు. వరిపెన్నులలోని దావ్యమొలోనికిఁ
బాట వచ్చుటకుఁ బాట పోసికొనుట యని
పేరు. ఇందలి 'మానతిరుగుట', 'కలుపు
తీయుట', 'పాట పోసికొనుట' యమనవి
రైతుల పారిశాసక పదములు.

.....

లయాన్నితంగా ద్విరుక్తమకార ప్రయోగం అనేకవర్గాయూత చేశాడు. మధుపినింగి తాన్ని రాగయుక్తంగా గానం చేశాడు. చూతకీసలయ ముకుళాలను అనిన కోకిలల గానాలను మధురతరం చేశాడు.

పాండురాజు మాద్రీశో కలిసిన పంద ర్పంలో మందమారుతాన్ని అమందంగా కల్పించి పన్నయ రెండవ లయగ్రహి వృత్తాన్ని రచించాడు.

దుష్యంతోపాఖ్యాన ఘట్టంలో పన్నయ చేసిన ఉద్యానవర్ణన కూడా బహుదా ప్రశంస నీయం.

"శవకవి" పన్నెచోడుడు తన 'కుమార సంభవం'లో పార్వతీదేవివయస్సొందర్యాన్ని మధుముతుసొందర్యంతో అనుసందించాడు. పరమేశ్వరునికి తపోభంగం చేయడానికి మత్స్యభుడు అతడున్న తపోవనంలో ప్రవేశించినప్పుడు పనంతోదయమైన పంద ర్పంలో పన్నెచోడుడు గావించిన వర్ణన పేర్కొనదగదీ, అరామాలు కామిజనుల చిత్రాలను చిగిర్చినట్లుగా చిగురులు ఒత్తినాయట. మధుమదంచేత భ్రమరగానం చెలరేగిందట. ముకుళాలు తోరణాలు అయినాయట. 'తొలిమేనఃజేసిన తవములువంద' తరువనము వంకిందట. ఈపందర్పంలోనే.

"పొన్నలు పూచె బొన్నలొగి

పూవక ముందరఁ బూచె గోగులున్

బొన్నలుఁ గొండగోగులును

బూవకఁ ముందరఁ బూచె బూరువుల్

బొన్నలు గొండగోగులును

బూరువు లొన్నొగిఁ బూవకుండగా

మున్నవనంబునన్ గలయె

మోదుగ బూచె నామనిన్'

అని పన్నెచోడుడు గావించిన వర్ణన తెలుగుసాహిత్యంలో 'నభూతో నభవిష్యతి' రాగరంజితాలు అయిన కొండగోగులు, మోదుగులు అదిదంపతుల అనురాగ రూపణాలు. బొన్నలను మోడట పేర్కొన్నా కూడా, కాంక్షమాన మోదుగులను బొన్న

లుగా సూచించి వెనుక ముందర మార్పులతో అకాల వసంతాన్ని కల్పించడంలో పన్నె చోడుడు చూపిన చమత్కారం అమోఘం.

'మధుసంగతిని రాగమయు - లగుటరుదె' అన్నట్లు అమని పొలుపుకు మన్నకుడే కామాతురుడు అయ్యాడట.

పహళార వృక్షాన్నివర్ణించిన పందర్పంలో శివపార్వతుల అందాన్ని దర్శింపగలిగిన పన్నె చోడ కవిజీవితం దన్యాతిరస్యం.

'కవిబ్రహ్మ' తిక్కన తన 'నిర్వచనోత్తర రామాయణం'లో నీతారాముల ఉద్యాన విహారకయ్యాగృహ వృత్తివర్ణనలో చూపిన ప్రణయసుందర, ప్రేమనిష్ఠమూ, నాగరక మర్యాదాలంకృతమూ అయిన దాంపత్యమాధుర్యం అమృతప్రవాహమే.

'ప్రబంధ పరమేశ్వరుడు' ఎల్లాప్రెగ్గడ 'నృసింహ పురాణం'లో హిరణ్య కళిపుని తపోభంగం చేయడంతోసం అచ్చరంతో పాటువచ్చిన పసంతుని రాకను వర్ణించే పందర్పంలో 'చైత్రుడరుదించుచున్నాడు' అనే మేలివార్తను తెచ్చే దక్షిణానియని 'మృదు వనదేవతా ముఖసమీర' మెదుక్కొన్నదని చెబుతూ, దక్షిణానియని యనూన మనోహర భేరినాన్ని ఒక వార్తాపహునితో పోల్చి రమణీయంగా వర్ణించాడు. నమగ్రవసంతముకు వ్యయాపాన్ని అంతటిన్నీ ఎట్లున ఈనంద ర్పంలో అవిష్కరించాడు. ఇక తన 'హరి వంశం'లో ఎట్లున వసంతాన్ని మంత్రమహితమే చేశాడు.

'నవీన గుణననాథుడు' నాచన సోమ నాథుని 'ఉత్తర హరివంశం' అద్యోపాంతా లలో నావంత చంద్రికలను వెదజల్లే మధుర కావ్యం. శబ్దపువులను హంసదీప్తికుల నేనా ముఖంగా ప్రత్యక్షం చేసిన సోమనాథుని ప్రతిభ అసామాన్యం. ప్రీ వయోవయవ విలాసాలతో వసంతాన్ని సోమనాథుడు వర్ణించిన పద్ధతి ప్రశంసనీయం అనికడుని సొంద

ర్యాన్ని వసంతభరితం చేసినసోమనాథుని కల్పన అత్యద్భుతం.

'కవి సాగ్యబొముడు' శ్రీనాథుడు తన 'శృంగార నైషధం'లో దమయంతి విరహాన్ని వర్ణించే పందర్పంలో 'కలకంఠ శోమల మహాకార శోలాహం కరందిత కకుబంఠ ములు' అని మధుమాసాన్ని సూచించాడు, మదనోపాలంభన పన్నివేళంలో కూడా ఈ సమాసాన్నే ప్రయోగించాడు. 'శివరాత్రి మాహాత్యం'లో 'సుకుమారకథ'లో మధు మాపాదిక్యాన్ని ప్రకటించాడు. 'భీమఖండం' లో వసంతాన్ని ఉత్పేక్షించాడు, వసంతాన్ని దైవవరం గావించి మహితం అయ్యేటట్లు చేశాడు.

'వాణీవర విలాస కళామయ సారస్వతే యుడు' పిల్లలమట్టి వినవీరభద్రుడు తన 'శృంగార కాకుంఠలం'లో విశ్వామిత్రుని తపోభంగం చేయడానికి మేనకతోపాటు వచ్చిన మధుమావ లక్ష్మిని ఉత్పేక్షతో భావించాడు. సూర్యుడు వడ్డిచి నరనశీలలో తేరియాడుతూ ఉండగా కలిగిన అలస్యం చేత వానరాలు నిడుపులు అయ్యాయట. విరహాన్ని సహించలేక తనరతంమీద వేగంగా కదలిపోవడంచేత రేలు కురువలు అయ్యాయట, 'లతాంగవలకు చైత్రుడు' కెంజిగులాకు బట్టలను గప్పే' పని వివేర భద్రుడు చెప్పడం చక్కని చమత్కారం. తరులతాదులకు 'తరుణభావం' విన వీర భద్రుడు కలిగించిన తీరు అద్భుతం.

'అఖిల కవి మిత్రుడు' తిక్కన తన 'విక్రమార్క చరిత్రలో' రాజాక్షిరకుమార రాణికి అక్షర క్షయోనరింప వచ్చినయొల్లుగా, కలకంఠ నికరములకు వాకట్టు విధిపింప వచ్చిన వెళ్ళగా, తరులతాదులకు వార్తకము తొలగింపవచ్చిన సిద్ధునిగా, ప్రణయశోపంలో ఉన్న దంపతులను కలువవచ్చిన చెలికానిగా సమగ్ర మన్నకుని వర్ణించిన విధం విశేషం. మన్నకుడు తన మూల బలాలు అయిన

అలికుకవికాదుల భోజనార్థం తదులకాదులకు పుష్పపరికినలయాల కల్పించాడన్న జక్కన చమత్కారం ప్రశంసనీయం. వీరాజనదీప మాలికలలాగా సంపెంగలు పసంతారాధన చేస్తూ ఉన్నాయని జన్మన పేర్కొనడం గొప్ప కల్పన. చేతనచే తన ప్రణయాన్ని చిత్రించిన జక్కన ప్రతిభ అప్రతిమానం!

“సరసకవి” గౌరవ తన “హరిశ్చంద్ర ద్విపద” కావ్యంలో హరిశ్చంద్రుని రాజ మాయ విధ్వహణ వందర్పంలో వసంతముతు పంపిందమైన సామగ్రిని అంతటివీ మధురో దాతమైన శైలిలో మన్నుదుట వరచిన విధం ఇలా ఉంది:-

‘తొలగె హిమంబు, చంద్రుడు మెలుగె గెక్కి
మెలిగె, దియ్యని విల్లు వెన నెక్కు వెట్టి
మెలిగె, గంతుడు, నుద్దుమీల నల్గలఁ
జెల్లరేగి కోయిలల్ చెలెగె, జిమ్మనుచు
ప్రహసె దుమ్మెదలు, గుంపులు గట్టి అంతు
చేసె రాధియకలు, చెలు నగ్గలముగఁ
గ్రాలె జక్కవలు, ముద్దు వగ క్రొత్త నవలు
దోచె బొన్నలు, తజితో నట మున్న
ఘాచె మోడుగ వృక్షములు, పిట్టవీగఁ
గాచె జాతంబులు, కమ్మనై మలసి
వీచె సోమరిగారి, విరహులు చెదరఁ
బొలుచు నమ్మధు మానము’

ఇందులో ‘చంద్రుడు మెలుగెక్కివెలిగె’
“అంతు చేసె రాధియకలు” ‘పిట్టవీగఁ,
గాచె జాతములు’ “సోమరిగారి” వంటి
ప్రయోగాలు మన హృదయాలను కదలించే
ఉంతటి సమర్థులు.

ఈ ప్రకారంగా పూర్వ ప్రబంధ, కవి
కోకిలులు తమ కావ్యాలద్వారా వసంతముతు
గానంచేసి ప్రకృతివల్ల తమకుగల సహజ
ప్రకృతిని ప్రదర్శించారు.

4. “వాసవీ కన్యకాసాహిత్యము”

— శ్రీ రేపాక రామవత్సవారాయణ. ఎం. ఏ.

(గతసంచిక తరువాయి)

ఏని యేమైనను ఈ వాసవీ కన్యకా పురాణగాథా కావ్యము పురాతనమైనదే యను విషయము చారిత్రకతతో నిర్వివాదవిషయమే.

అట్టి పురాతనకాలములో లోకములో స్త్రీలు భోగవస్తువులనియు, ఆబలలనియు ప్రతీతి. అట్లే వైకుంఠగూడ ధైర్యసాహసములు లేని పిరికిపందలనియు నానుడి గలదు. రాజులు సాహసవంతులనియు భోగపరాయణులనియు, వారికి రాజ్యము లోని సమస్త వస్తువులు అధీనములే యని యును కొన్ని గట్టి నమ్మకములు ఈనాటి వరకును గలవు. రాజా సాక్షాత్తు స్వరూపుడనియు ప్రతీతి గలదు.

కాని ఈ వాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరి గాథ తీరకముగా సమాజంలో బలపడిన దృఢమైన మూఢవిశ్వాసములను ప్రారద్రోలినట్టిది. చాలా పురాతనకాలముననే వాసవీ కన్యక వైకుంఠ యంట జన్మించి, నాటి రాజమహేంద్రవర పరిపాలకుడగు విభువర్ధనమహారాజు యొక్క మోహము నకు లోబడి, ధైర్యముగ నతినిని ఎదిరించి, తన కులస్థులగు వైకుంఠుగూడ ప్రబోధించి, ధైర్యసాహసముల నుద్బోధించి వారలను అహింసామార్గమున పయనింపజేసి, అగ్నిప్రవేశమును కల్పించు కొని ఆత్మాహుతి గావించుకొని రాజాశిరస్సును జేయిరక్తముగా గావించినది. కాని ఈ పురాణగాథావిషయమున వాస్తవిక విషయము తెల్లున్నను వాసవీ కన్యక చూపిన ధైర్యసాహసములు, అహింసా మార్గ పరాయణత్వము, రాజుల దృష్టి

నెదిరించు విధానము, కపించిన విధానము మొదలగునవి చూడగా, స్త్రీలలోకమునకు, వైశ్యకుల సమూహమునకు గూడ అతర్హణతము లైనవి. అమె చూపిన ఆనాటి మార్గములే ఈనాటియందు స్వాతంత్ర్య సమరాంగణోద్యమములో మహాత్మా గాంధీ ప్రభులు “సత్యాగ్రహము” ద్వారా అనుసరించి యుండిరి. అట్టి పవిత్రమైన ఆశయములు గలిగిన గాథను కల్పినట్టిది కావున నే ఈ కన్యకాపురాణగాథ నాడును నేడును ఆంధ్రదేశమునందేగాక యావద్భారతదేశమునందును, అమెరికా మొదలగు విదేశములందును గూడ సాక్షాత్తు దైతస్వరూపముగ భావింపబడి, పూజల నందుకొనుచున్నది. అట్టి వాసవీ కన్యకా పరమేశ్వరి సాహిత్యము మన ఆంధ్ర వాఙ్మయమున ఎన్ని ప్రక్రియలలో గలదో చూచుము.

1. ద్రావిడ గ్రంథములు

1. శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి చరిత్రమ్ (ద్రావిడము) మద్రాసు

2. సంస్కృత గ్రంథములు

1. సంస్కృత కన్యకా పురాణం - స్కాందపురాణం-ఉత్తరఖండం-సనత్కు జాత సంహిత. ప్రచురణ, ఆర్యవైశ్య యంత్రజన సంఘం, పెనుగొండ.

2. శ్రీమత్కన్యకాపురాణం-చిత్తూరు ప్రతి. విద్యాన సరస్వతుల పెంకటనుబ్బు రామకాస్త్రీ

3. స్కాందపురాణ - ఉత్తరఖండం ప్రచురణ. వావిళ్ళ రామకాస్త్రీలు. మద్రాసు.

4. కైశ్యధర్మ ప్రకాశికా. బ్ర. శ్రీ. ఆత్మూరి అశ్వీనరసింహ సోమయాజులు

5. వాసవి విజ్ఞానసుధ. సంకలనకర్త. శ్రీ కొంకిమళ్ళ చంద్రశేఖర గుప్త.

6. అద్యక్షపరఖండ-9 పరిధ్యాయం. శ్రీ మామిడి వెంకటాచ్యులుగారు

3. ఆంధ్రీకరణములు :

1. శ్రీ వాసవి కన్యకాపురాణం - శ్రీ అంబటి సుబ్బరాయగుప్త

2. శ్రీ వాసవి కన్యకాపురాణం-శ్రీ దళిరామకృష్ణకాస్తూరిలు మరియు శ్రీ వారణాశి నూర్యసారాయణ కాస్తూరి

3. 'శ్రీ వాసవి గీతా' - సంకలనం శ్రీ కొంకిమళ్ళ చంద్రశేఖర గుప్త మరియు మరియు గంటి సీతారామచార్యులు.

4. శ్రీ వాసవి కన్యకాపురాణం - ప్రచురణ : ఆర్యవైశ్య యజ్ఞవల్క్యసంఘం. పెనుగొండ.

5. పద్యప్రబంధములు

1. శ్రీ కన్యకాపురాణం- శ్రీ జోమా వెంకటస్వామి గుప్త

2. కన్యకాపరమేశ్వరి విలాసం-కాళ్ళ తూరి శివినాసరావు.

5. పద్యకావ్యములు

1. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి - శ్రీ గుట్టం జాషువా

2. శ్రీ వాసవికన్యకాపురాణతోహరా గానము-శ్రీ ఎన్. నిలిసానంద గుప్తగారు

3. శ్రీ వాసవి కన్యకాపరమేశ్వరి - కవిశేఖర శ్రీ కొప్పూరుపు గోపాలకృష్ణమూర్తి

4. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి చరిత్ర - శ్రీ కొమరవోలు వెంకటేశ్వరరావు

5. 'శ్రీ వాసవి కన్యక' విద్వాన్ శ్రీ గ్రే సత్యనారాయణగుప్త

6. 'వాసవి మాహాత్మ్యం' అను కైశ్యపురాణం - భాస్కరాచార్యులు.

6. ద్వీపద

1. కన్యకాపురాణం - కొండ మడుగు పుల్లయ్యకవి.

7. గద్యకావ్యములు

1. 'వాసవి గుప్తకతి' - శ్రీ కొంకిమళ్ళ చంద్రశేఖర గుప్త

2. కన్యకాపురాణమ్ - ఎం. వెంకట సుబ్బకాస్తూరి

3. శ్రీ కన్యకాపురాణం-శ్రీ చుండూరు పార్థసారథి శెట్టి

4. 'శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి అమ్మవారి బొమ్మలకొలుపు పురాణం - శ్రీ నేరళ్ళ సాంబమూర్తి

5. 'శ్రీ వాసవి అను శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి చరిత్రం - శ్రీ చర్ల సత్యనారాయణ

6. 'శ్రీ వాసవి కన్యకాపురాణ గుగ్రహచరిత్ర-సచిత్రం' శ్రీమాన్ మరియు గంటి సీతారామచార్యులు

7. శ్రీ కన్యకాపురాణం - అత్తనంద బ్రహ్మచారి

8. శ్రీ కన్యకాపురాణం- వచ్చా కాలకృష్ణయ్య

8. కన్యకాపురాణం- విద్వాన్ గ్రే సత్యనారాయణగుప్త

10. శ్రీ కన్యకాపురాణం-కొటసోడర కవులు

11. శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి హోదాదేవములు - బొన్నలగడ్డ అప్పలనరసింహ శర్మ

12. శ్రీ వాసవి కన్యకాపురాణం - ప్రశోత్తరమాలిక - 'సంగ్రహచరిత్ర' విద్వాన్ కొట సత్యరంగయ్యకాస్తూరి

13. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి కళ్యాణం- వేమారెడ్డి శేషర గుప్త

14. కన్యకాపురాణం - శేలూరి సుబ్బారావు

8. నాటకములు

1. 'శ్రీ వాసవి విలాసం లేక కన్యకా పరమేశ్వరి' - చంద్రమాలి శిదంబరరావు

2. వాసవి విజయం - గ్రే సత్యనారాయణగుప్త

3. శ్రీ వాసవి విజయం - కొటసోడర కవులు

4. కన్యకాపరమేశ్వరి విలాసం - కాళ్ళ తూరి సాంబశివరావు

5. కన్యకాంబావిజయం - మోరేపల్లి రామచంద్రకాస్తూరి

6. కన్యకా పరమేశ్వరి నాటకం - కొత్తపల్లి నూర్యారావు

7. 'వాసవి కన్యక' - శ్రీ తాగూరి నారాయణశర్మ

9. వృత్తనాటిక

1. 'శ్రీ వాసవి కన్యకాపరమేశ్వరి సంగీతనృత్య నాటిక' - శ్రీ విజయమూరి శివరామారావు

10. వృత్తియతెలియవివి

1. 'కన్యకామ్మవారి పుట్టుక' - పా. సాధనమ్మారో

2. కన్యకాచరిత్రము శ్రీ కాశీనాథుని వీరమల్లయ్య

3. శ్రీ మత్కన్యకాపురాణం - శ్రీ వాటంబాటి వెంకట నరసింహశ్రేష్ఠి

4. శ్రీ కన్యకాపురాణం - చాతకవి అల్లంరాజు నారాయణరావు

5. శ్రీ వాసవి కన్యకాపురం - పురాణ వండ

6. 'కన్యక' - పే. అశ్వరావు

7. 'కన్యక' - అయ్యగారి బాపిరాజు శర్మ

11. అర్చనగ్రంథములు

1. 'శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి మంగళ హారతులు - సుమనసుంత్రి కావన్న మరియు మోదాల అప్పన్న

2. కన్యకాంశాపాదక సీమాలాస్తోత్రం - ఎ. సింగయ్య

3. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి స్తోత్రం - సంజయి వీరరాఘవులు శ్రీష్టి

4. 'శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి అష్టోత్తర శతనామావళి' ఎ. అశ్వయ్యగారు

5. 'శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరిదేవి ప్రతకల్పము శాస్త్రికం పాంచురంగారావు

6. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి పూజావిధానం - పాంచభట్ల యజ్ఞనారాయణశాస్త్రి

7. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి సుప్రభాతం - తిరుమూరి అశ్వీకాంతమ్మ

8. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి సుప్రభాతం - తిరుమూరి బుచ్చిరాజు

9. శ్రీ కన్యకా సుప్రభాతం - జమిలి నయ్యార్.

10. 'శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి అష్టోత్తర - అష్టోత్తర శతోత్తర సుప్రసాదనామావళి స్తోత్రం' శ్రీ దోమా వెంకటస్వామిగుప్తు

11. పాటలు

1. కన్యకామ్మవారి పాటలు - తాటి పర్తి అదిసారాయణకర్మ

2. కన్యకాంశా చరిత్ర - ఎస్. నారాయణ భాగవతార్

3. శ్రీ చానుదీ కనకకా పరమేశ్వరిభక్తి రస గీతములు - ప్రచురణ : శ్రీనగరేశ్వర శ్రీచానుదీ కన్యకాపరమేశ్వరి దేవస్థానం - పెనుగొండ

4. శ్రీ కన్యకామ్మవారి పాటలు - పేలా అప్పల నరసయ్య

5. శ్రీ చానుదీదేవి మంగళ హారతి పాటలు - శ్రీ. ఎల్. వెంకటరత్నయ్య కవి

6. కనకమ్మవారి పాటలు - ప్రచురణ - తొండపల్లి వీరవెంకయ్యగార్లు. రాజమండ్రి

5. తూర్పుగోదావరి జిల్లా - గ్రామనామాలు

—డాక్టర్ లక్ష్మీకృష్ణ కృష్ణమల్లేశ్వరరావు ఎం.ఎ., ఎఫ్.ఎచ్.డి.,

(గత సంచిక తరువాయి)

భాషా విషయాలు:

ఏకపద ఖటిత గ్రామనామాలు:

ఈజిల్లాలోని అవిడి, కకరి, కడియం, గంటి, గొండి, గోడి, గోరింత, కేళి, కుని, వగరం, వనర మండలం, మూగం, మురళి, మోరి, రంప, ర్యారి, లొల్ల నిలవ, జెల్ల మొదలయిన పేర్లు ఒకే పదం గలవి.

12. హరికథలు

1. శ్రీ చానుదీ కన్యకా చరిత్ర - శ్రీ శైలాకుం వెంకటేశ్వర గుప్తు

2. కన్యకాపరమేశ్వరి మాహాత్మ్యం - పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

3. చానుదీ కన్యకా పరమేశ్వరి - తాగుమి నారాయణయ్యగారు

4. శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరి - చేపూరి అశ్వీనారాయణాచార్యులు

12. యక్షగాతములు

1. కన్యకాపురాణం - ఇటికెం తిమ్మయ్య

2. కన్యకా విజయం - రఘునాథకం రామోనుజనూరి

3. కన్యకా విజయం - శ్రీ పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి

13. బుర్రకథ

1. చానుదీ విజయం - తాటికొండ నర్సింహమూర్తి గుప్తు

14. గేయములు

1. కన్యకమ్మ నివాళి - తిరుమూరి అశ్వీకాంతమ్మ

(తిరునామ 12వ పేజీలో)

సమాసరూప గ్రామనామాలు:

తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని అశ్రీయపురం, ఏలేశ్వరం, గిరిజనపురం, భవశేషవరం మొదలయిన పేర్లు నిర్దవమాసాయకంగా దాకరిపాలెం, వ్రత్తిపాడు మొదలయిన పేర్లు అన్నిక వమాసాయ. వీలవరం వసంతవాడ మొదలయిన ఊళ్ళ పేర్లు మిశ్రవమాసాయ.

విశేషణాలు:

తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని వసునూరు వసంత్ ఉన్న గ్రామనామాలలోని విశేషణాలను ఈ దిగువ విధంగా వర్గీకరించవచ్చు.

1) పురుషవ్యక్తి మాచక విశేషణాలు:

(అ) దాకుక్క వంశసంబంధులు : ఉదా : చోడవరం వరేంద్రపురం.

(ఆ) రెడ్డి వంశసంబంధులు : ఉదా : పోలవరం, వేమవరం.

(ఇ) పెద్దాపురసంస్థాన సంబంధులు : ఉదా : తిమ్మలూరిపేట, రాయలూరిపేట.

(ఈ) గజవతి వంశసంబంధులు : ఉదా : కవిలేశ్వరపురం.

2) స్త్రీవ్యక్తి మాచక విశేషణాలు:

ఉదా : అంకంపాలెం అంకమ్మ పాలెం జగ్గంపేట జగ్గమ్మపేట లింగంపర్తి లింగమ్మ పర్తి.

3) గ్రామనామ విశేషణాలు:

ఉదా : అంతర్వేదిపాలెం, గంటిపెడతూడి. తిరుపతి అగ్రహారం.

4) ఉద్యోగ సంబంధి విశేషణాలు:

ఉదా : బంటుపల్లి, రోతులపూడి, నువ్వర పాలెం.

5) వంశాచక విశేషణాలు:

ఉదా : కాపవరం, గొల్లపూడి, దేవాంగవీధి, వల్లిపాలెం.

6) వృక్షవాచక విశేషణాలు:

ఉదా: ఈతకొబ, చింతలూరు, తాటిపాక,
మొగలికుదురు.

7) నన్యవాచక విశేషణాలు:

ఉదా: కొన్నతాడ, మవ్వగండి పాలెం,
ప్రత్తిపాడు.

8) అంతువాచక విశేషణాలు:

ఉదా: అవులమండ, ఏనుగువల్లి, చితర
పూడి.

9) క్రితవాచక విశేషణాలు:

ఉదా: దోమాడ, నర్సవరం.

10) దిక్పూచక విశేషణాలు:

ఉదా: తూరుపులంక, ఉత్తరకంచి, ఎగువ
చారవల్లె, దిగువదారవల్లె.

11) భూస్వభావ సూచక విశేషణాలు:

ఉదా: ఇసుకపూడి, కొండవల్లి, మిట్ట
పాలెం, లంకలగన్నవరం.

12) వాతావరణ సూచక విశేషణాలు:

ఉదా: ఎండగండి, ఎండవల్లి, వానవల్లి.

13) చరిత్రానుసారక విశేషణాలు:

ఉదా: చినగాడవల్లి, చినప్రహ్లాదేవం పెద
వట్నం, పెద్దాపురం.

14) కాలసూచక విశేషణాలు:

ఉదా: పాతగన్నవరం, పాత తుంగపాడు,
కొత్తపేట, కొత్తూరు,

15) వర్ణసూచక విశేషణాలు:

ఉదా: ఎర్రగరువు, పసుపుపాడు, పల్లమిల్లి,
వీలవరం.

16) వస్తుసూచక విశేషణాలు:

ఉదా: కత్తిమండ, గూడవల్లి, విడతమామిడి,
మూలికవల్లి.

17) క్రైస్తవమత సూచక విశేషణాలు:

ఉదా: చిక్వేళ్ళరాయపురం, అగన్నాతవరం.

18) వైష్ణవ మత సూచకాలు:

ఉదా: శేనవనల్లి, అగన్నాతపురం
విశేషాలు: సమానదూరంలో ఉన్న గ్రామ
నామాల ఉత్తర భాగాలు పోటీ అర్ధాలు

వ్యుత్పత్తి పూర్వకంగా పోదాహరణంగా
ఈదిగువను వివరించబడినవి.

అం (అమ్మ) వి. ప్రణామం ఈక్ల పేర్లతో
ఈరు అవి అర్థం.

హం. 'అమ్' సర్వసామాన్యమైన: ఉ.
'అమ్మహ్,' 'అమ్'

ఉదా: గిడతాం, చినదాం, జల్దాం

'దారు:' వి. గ్రామం.

త. త. 'దార్' గ్రామం.

మూ. ద్రా. దార్.

ఉదా: అలమూరు, కుతుకులూరు, చెల్లూరు,
పేరూరు.

'ఏరు' వి. 'ఏలు' కు రూపాంతరత, నది.

త. 'అలు', 'యలు' నది; ఐం. 'ఏరు'

మూ. ద్రా. ఎత్ -

← మూ. ద్రా. ఏత్ -

'ఓట' : వి. ప్రోలుకు రూపాంతరం చూ.
ప్రోలు.

ఉదా. గొందోలు, విక్కవోలు. ముక్కోలు,
రాకోలు.

'కుదురు' : వి. పాడు, అలవాలం; నెలవు,
ఉనికిపట్టు మొదలైనవి.

త. "కుదురు" లోకునేల: 'కుదురు' నది
రెండు పాయలకు సముద్రానికి మధ్య ఉండే

భూమి; తు. "కుదురు" చెట్ల గుంపు.

మ. 'కుత్తిర్' పరిపాలనలోని చిన్న మట్టి
దిబ్బలు.

మూ. ద్రా. కుత్.

ఉదా : తరకుదురు, కొంకుదురు, మామిడి
కుదురు, మొగలికుదురు.

'కుప్ప' : వి. రాతి పోగు.

త. 'కుప్పె', 'కుప్పె' రాతి; తు. 'కుప్పె',

'కుప్పె' కుప్ప; త. 'కుప్పె' రాతి.

ఉదా: కందికుప్ప, తిల్లకుప్ప.

'కుత్తు' : వి. మిట్ట.

ఉదా : శేనవకుత్తు, దొంతికుత్తు, పుల్లెటి
కుత్తు, దోడనకుత్తు.

'కొండ' వి. పర్వతం: కొండ దగ్గరిగామం.
త. 'కొండ': త. 'కున్దమ్' మ. 'కున్దమ్'

వర్తి. కొండి.
'కోట' వి. దుర్గం, చుట్టు ప్రాకారం కలిగి
రాజులు నివసించేపురం.

త. 'కోట' 'కోటె' ప్రాకారం: తు. 'కోటె'
త. కోటె.

మూ. ద్రా. కోట్ -

ఉదా: ఈతకొట, గండకొట, పామర్లకొట.
'కోన' వి. మూల; లోయ, కోన మొదలై

నవి.

త. 'కోన', మూల; 'తు. కోనె,' 'కోన'
త. మ. 'కోనమ్'.

మూ. ద్రా. కోన్.

← మూ. ద్రా. కోన్.

ఉదా: ఎండ్రకోన, కాగ్రేవి కోన.

'గడ్డ' : వి. వాగు, చిన్నపేరు, కొండల్లోవృద్ధి
పేగంగా ప్రవహించే కాలువ, చెరువుకు పీల్చు
వచ్చే కాలువ.

ఉదా: చేమగడ్డ, రెల్లగడ్డ.

"గుంట" : వి. గొయ్యి.

త. 'కుంటె' 'గుంట' గొయ్యి; తు. 'కుండ'
నీటిగుంట, త. కుంటు లోతయిన మడుగు,

మ. 'కుంకమ్' గొయ్యి.

ఉదా: తేటగుంట, దొడ్డిగుంట.

"గొంది" : వి. మూల; చిన్న నందు

త. 'గొంది' 'గొండు' నందు, చిన్నతీరి.

ఉదా: కళ్ళపుగొంది, కురమగొంది.

'వర్తి' వి. విశేషంగా గ్రామ నామాల్లో తిని
పించే, వ్రుయొక్క దొనవిత్త తీర భూమం.

కాని ఇదికూడా నామవాచకంలోగా వాడుక
పొందింది.

ఉదా: అపేవర్తి, పెదవర్తి, బిందలవర్తి.

వ్రు: వి. వాన స్థానం.

ఉదా: మట్టవ్రు, వద్దివ్రు.

'పాక' : వి. నదీ తీరగ్రామం,

త. 'పాక్కుమ్' సముద్రతీర గ్రామం, వద్దీ
తీరగ్రామం.

ఉదా: తాటిపాక, పందలపాక, మర్రిపాక, వెదురుపాక.

‘పాడు’ వి. గ్రామం వశించిన చోట వెలసిన ఊరు: వల్ల: కర్షకగ్రామం.

త. ‘పాటి’, ‘పాటమ్’ వల్ల: మ. పాటకమ్; క. ‘పాటి’ వల్ల.

సం. ‘పాటుక’ అర్థ గ్రామం.

ఉదా: కాటేవిపాడు, కొటపాడు, మిర్రిపాడు, మేడపాడు.

‘పాలెం’ 1 వి. గ్రామాన్ని అనుకొని వెలసిన చిన్నఊరు. ‘పాలెం’ అంటే నైస్యం విడిచి చేసే ప్రదేశం అని ప్రాచీనార్థం - సాధారణంగా ఈ విడుదులు గ్రామాలను అనుకొని ఉండటంవల్ల గ్రామాలచివర వెలసిన వల్లకు ‘పాలెం’ అనేపేరు ఏర్పడింది.

ఉదా: అంతర్వేది పాలెం, రావులపాలెం, వాడపాలెం.

‘పూడి’: వి. వల్లపు ప్రదేశం.

ఉదా: ఇసుకపూడి, నడిపూడి, పవలపూడి, పాళర్లపూడి.

‘పోలు’: వి. ప్రోలు. యొక్క రూపాంతరం.

ఉదా: సంధ్రపోలు.

ప్రోలు: వి. వట్టణం, స్థానం.

త. ‘పుటోర్’

మూ. ద్రా. పుటోర్

← మూ. ద్రా. పుటోర్,

ఉదా: గొల్లప్రోలు.

మండ: వి. కార్పినరోహం, బహుళ: కమ్మరి వృత్తి ప్రదానంగా గల గ్రామం కావచ్చు.

‘మామిడి’ వి. వృక్షవిశేషం కొన్ని గ్రామ నామాల్లో విశేష్యంగాను, కొన్నిచోట విశేషణంగాను ఉంటుంది.

ఉదా: దర్బమామిడి, నెల్లిమామిడి, పిడత మామిడి,

లంక: వి. నదీతీరంలో ఏటిగట్టుకు రోవరి ప్రదేశం: పారవంతమైన ఒండ్రునేల.

ఉదా: కొత్తలంక, నాగుల్లంక, బండార్లంక. దేశ్యేతర విశేష్యాలు: (సంస్కృత ప్రాకృతాలు)

అగ్రహారం: వి. రాజా బ్రాహ్మణులకు దానమిచ్చిన గ్రామం.

సం. ‘అగ్రహార - రాజా బ్రాహ్మణులకు దానమిచ్చిన గ్రామం.

← సం. అగ్రహార.

ఉదా: కొప్పాకలగ్రహారం, గున్నేపల్లి అగ్రహారము, తిరువతి అగ్రహారము.

‘అడ’ వి. ‘నాడకు’ రూపాంతరము చూ. వాడ.

ఉదా: ఈడరాడ, కొమరాడ, జొన్నాడ.

ఈశ్వరం: వి. శైవక్షేత్రము.

సం. “ఈశ్వర” ప్రభువు, శివుడు.

← సం. ఈశ్వర.

ఉదా: రామేశ్వరము, పోమేశ్వరము.

నగరము: వి. పట్టణము.

సం. ‘నగర’ - పట్టణము.

← సం. నగర - పట్టణము;

ఉదా: రాజానగరము, సీతానగరము.

వి. రేవుకలిగిన ఊరు, పట్టణము.

సం. వత్తన - ప్రా. పట్టణము - రేవుగల ఊరు.

← ప్రా. పట్టణ.

ఉదా. పెడపట్నం.

‘వల్లి’: వి. చిన్నగ్రామము.

సం. ప్రా. ‘వల్లి’ చిన్నగ్రామము.

ఉదా: అప్పవల్లి, కోటివల్లి, మాణేవల్లి, సలిశేటివల్లి.

పురము: వి. పట్టణం లేక నగరం.

సం. పుర - నగరం.

← సం. పుర.

ఉదా: అమలాపురం, మలికిపురం, రామచంద్రపురం.

‘పేట’: వి. నగరం మొదలయినవాటిలో ఒక భాగం, ప్రస్తుతం గ్రామం.

సం. “పింతా” విటజనాశ్రయం.

← సం. పింతా.

ఉ. కొత్తపేట, జగ్గన్నపేట, జగ్గంపేట, మండపేట.

‘మిల్లి’: వి. బహుళ: వల్లికి రూపాంతరం కావచ్చు.

ఉదా: నల్లమిల్లి, పెనుమిల్లి, బంటుమిల్లి.

“వరం”: వి. కొన్ని గ్రామాలపేర్లలో విశేష్యం.

త. ‘వజ్జమ్’ భూవిశేషం, ఒకరకంనేల.

సం. పుర - ప్రా. పుర.

ఇది ద్రావిడ వదమా:

‘విల్లి’: వి. ‘వల్లి’ కి రూపాంతరం కావచ్చు.

ఉదా: గొల్లవిల్లి, బట్టవిల్లి, విలసవిల్లి.

ఉర్దూవదా:

బాద: వి. నగరం.

ఉర్దూ ‘అబాద్’ నగరం.

← ఉర్దూ. అబాద్.

ఉదా: హసన్బాద్.

మొత్తంమీద తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని గ్రామనామాల్లో, తెలుగు వదాలు ఎనభై శాతం కాగా సంస్కృత ప్రాకృత వదజాలం వందొమ్మిది శాతం కనబడుతున్నది. సమాసాల్లో అయిదుశాతం పూర్తిగా సంస్కృత సమాసాలే కాగా తత్వమాండ్ర మిత్రసమాసాలు వదిశాతం, తద్భవాండ్ర మిత్ర సమాసాలు నాలుగు శాతం కనబడుతున్నాయి. ఉర్దూ ప్రభావం. ఈ జిల్లా గ్రామనామాలపై మూటికి నాలుగుశాతం మాత్రమే.

6. అబ్బారివారి చాటుపులు - ఒక పరిశీలన

—శ్రీ చప్పా సూర్యచార్యులు, ఎం. ఏ.

'చాటు' అంటే ప్రియమైన మాట అని అర్థం. అపదానికి తత్సమరూపం చాటువు. చాటుకవిత్వానికి సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యంలో విస్తృతమైన చరిత్ర ఉంది. అసలు సంస్కృతంలో రాజక సాహిత్యానికి ఆరంభమే చాటువుతో జరిగిందంటే దానిని చరిత్ర ఎంత ప్రాచీనమైందో గ్రహించవచ్చు. మహాకవి వాల్మీకినోట శోక మేల్లోకంగా వెలుగుతే, మంత్రకుల్యమైన చాటు విడి.

'మానిషాక ప్రతిష్ఠా కృమగమ

కృత్యతీర్థయాః॥

యత్రోక్తం మిథునాదేక మవధిః

కామ మోహితమ్॥'

ఇక చాటువు గురించి చంద్రుని నిర్వచనం ఇలా ఉంది.

'చటలి భిన్న త్రి మనస్తాపామోద

వాక్యేనేతి'

ప్రియవాక్యం తత్సర్వాయః చటుః

ప్రియప్రాయం ఇతి హేమచంద్రః

అమోద యోగ్యమైన వాక్యంచేత మనస్సుకు కదిలింది త్యాగయాంతరాలను భేదించి అనంతాన్ని కలిగింప చేసేది చాటువు. చాటువుకు పర్యాయపదమే ప్రియవాక్యం అంటున్నాడు హేమచంద్రుడు. చాటువులకు చమత్కార జనితమైన హాస్యం అయివు. ఈ చాటువులు తెందుకాలుగా వుండతాయి. 1) స్వయం ప్రేరేపకాలు 2) పరప్రేరేపకాలు.

1) ఒక ముందరమైన దృక్పథం చూసి కవి ఉచ్చుంగిస్తే తన ఎడమచేతివైపు పక్కరింపబడిన తుల్య, తిరస్కరింపబడి

నపుడో అనువుగా చమత్కార కలితంగా చెప్పేది స్వయం ప్రేరేపకాలు.

2) ఆహ్వానధానాది సభాసందర్భాల్లో చెప్పేది పరప్రేరేపక చాటువులు సంస్కృతంలో ఈ ప్రక్రియని ముక్తకం అంటారు. సంస్కృత సాహిత్యంలో కవి దాసుని, తెలుగు సాహిత్యంలో శ్రీనాథుని, తెనాలిరామకృష్ణుని ఆశ్రయించి ఎన్నో చాటువులు రథాల్లో వ్యాపించి ఉన్నాయి. ఇతర భారతీయ భాషల్లో కూడా చాటువులు ఉన్నాయి. పాశ్చాత్య భాషల్లోనూ చాటువులు ఉన్నాయి. కాని వాటికి మన చాటువులకున్నంత ప్రాచుర్యం ఉభించలేదు. చాటువులన్నిటినీ జపం ఏమిటంటే అబ్బారిగా అనిబద్ధమైంది కావడం వల్ల కవి తాను చెప్పదలచుకొన్న విషయం స్వేచ్ఛగా చెప్పకోదానికి అవకాశమంటుంది. ఇందులో ఏ పద్యానికి ఆ పద్యమే సువర్ణం కావడం వల్ల దీనికి కావ్యంలాగా ఏకమూలత కోసం కవి ప్రయత్నించ వలసరంటే, అందువల్ల గ్రంథరచయితలుగా ప్రసిద్ధులైన వారి చాటువులతో పాటు కేవలం చాటువులు మాత్రమే రాశిక అజ్ఞాత కవులెందరో వెలుగులోకి వస్తారు. కొందరి చాటువుల ద్వారా అనాటి సామాజిక పరిస్థితులు, ఆదారవ్యవహారాలు కూడా వెలుగులోకి వస్తాయి.

చాటుకవిత్వానికన్న ప్రాకృత్యాన్ని తన 'పాండూరంగ మాహాత్మ్యం'లో తెనాలి రామకృష్ణకవి చాటుకవిత్వ తత్త్వాలను సాగర పారమలయ్య సత్కవులతో పోల్చి, బట్టి నిండు రోక పూటించి కావన కన్య కావ్యమూర్తి కైటభివై యావత

శిఖామణి శ్రీసతీః బేనరయినక, మోటియూ నీటికెంపు బహుమోనభూనం అత కంబు నేయడే. అంటూ చప్పాచార్యులతో విభవించాడు.

పైపద్యంలోని 'చాటుకవిత్వ తత్త్వ రససాగర పారమలు' అన్నపుడు చాటు కవిత్వం అనే దానికి మనం ఏ అర్థం చెప్పకూడదు అందులోకి చాటువులేరి పోతుంది. రమ్యమైన కవిత్వం అనుకున్నా, సరసమైన కవిత్వం అనుకున్నా, ఇచ్చిన కవిత్వం అనుకున్నా, కాబట్టి చాటుకవిత్వానికి సత్కవులిచ్చే స్థానం ఉన్నతమైంది అందరిలో. సందేహం లేదు. పైపద్యాన్ని బట్టి అమ్మదేవికి విష్ణువు ఎలాంటి స్థానమైతే యిచ్చుకో చాటుకవిత్వానికి సత్కవులు అలాంటి స్థానం ఇచ్చేట అని వ్యక్తమవుతోంది.

మనన కూడా తన శతకంలో చాటు పద్యం గురించి కీ చక్కని అభిప్రాయం వెల్లడించాడు.

'నిక్కమైన ముది నీలమొక్కటికామక తకుభ బెకుకు రాళ్లు తట్టేతే చాటుపద్య మిదిను చాచడా ఒక్కటే విశ్వదాభిరామ విమలవేళు' అంటాడు.

అవును మది పనికిరానిరాళ్ళు ఎక్కువన్నా ఏమిలాభం నుంది. నీలం ఒకటి చాలాకా? అలాగే చాటుపద్యం. ఒకటి చాలాకా? ఈ విధంగా మళ్లీ పూచిన కవులు చాటుపద్యాలకి సమాధిపైసేస్తానని కల్పించాడు సాహిత్యంలో.

అధునిక కవుల్లో తిరుపతివేంకటకవులు ఎన్నో చాటువుల్ని చెప్పారు. అవన్నీ పుస్తకరూపంలో అచ్చయ్యాయి కూడా. ఆధునికల్లో చాటువులకి కీర్తననీ దురు. ఏదేమో ముత్యం అంటే ముది కూడా చాటువులు చెప్పారు. అలాంటి వాటిలో శ్రీ అబ్బారి కూడా ఒకడు. నీలం చాటు కవులుగా ప్రసిద్ధులు కాకపోయినా

కొన్ని మంచి చాటువుల్ని వినిపించారు. అబ్బూరి వారి చాటువుల్ని పరిశీలించే ముందు ఆధునిక కవుల్ని కొందరిని విమర్శించే ఒక పద్యము యిక్కడ యివ్వడం అనాచిత్యం కాదనుకుంటాను అందులో అబ్బూరికి కూడా స్థానం ఉండడంవల్ల.

తిరుపతి వెంకన్న తియ్యమామిడితోట
కవితాంతాంగిని కావు పెట్టి
పనిలేని జీతంపు వారసత్వం : బి
రాయప్రోలబ్బాయి రథము నిలిచె
దువ్వూరి కోయిల తురకపారసిమేసి
గొంతంత నసయై త్తి మాతమానె
అబ్బూరి చిన్నబిడ్డ ఆర్ట్ గానంబులు
సిగరెట్టు పొగలోన నెగసిపోయె
సింగిలి తొలకరి వృష్టికిన్ దున్నక
మరుపంట మోటయే మరచిపోయె
చీకటి కవి కొంత చీకాకగా నేడ్చి
కృష్ణపక్షతమిస్ర గిడసవాలె
విశ్వనాథమువారి విద్యత్కవిత్వంబు
కంప దొంకలు త్రొక్కి కాశ్యపంపై
ఇంక శివశంకరుని రక్తి ఇంకవన్న
జాషువా క్రమభోరణి సాగుచున్న
బ్రతుక వచ్చును కొన్నేండ్లపాటుననుచు
ఆంధ్రకవితాధూటి నేడంగలార్చు

ఎవరు రాసిందోగాని మద్రాసులోని ఆంధ్రవిద్యార్థులు కొందరు విగ్రహాచరిత్ర వారని 'ఆంధ్రకవిత్వపు అంగలార్చు' అనే కీర్తి కతో పై సీసమాలికని జమీన్ రైతు పత్రిక ప్రచురించింది? పై పద్యంలో సుత్రసిద్ధ సంప్రదాయ కవులు భావకవులు కూడా యువవల హేళనకి గురయ్యారు. ఇక శ్రీ అబ్బూరి రామకృష్ణరావు గారి చాటువుల్ని చూద్దాం.

అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారి చాటువుల్లో కవులనుగురించి చెప్పినవి, రాజకీయ నాయకులను గురించి చెప్పినవి, నటులను గురించి చెప్పినవి, ఇంకా సామాన్యంగా

చెప్పినవి కూడా చోటు చేసుకున్నాయి. వారి చాటువుల్లో చతుర్తార జనితమైన హాస్యం వెల్లివిరుస్తుంది. మొదట సమకాలిక కవులనుగురించి అబ్బూరి చెప్పిన చాటువుల్ని పరిశీలిద్దాం. కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారినిగురించి-

విశ్వనాథవాణి విశ్వకూటావలి
ఇంపుగా వురోగమింపలేక
పూర్వవాచనంబు సర్వస్వమర్పించి
తెలుగు నాడు నందె నిలిచిపోయె

అనే పద్యంలో, విశ్వనాథవారు పూర్వపు వాసనల్ని విడిచిపెట్టి అభ్యుదయపథంలో పయనించి వుంటే విశ్వవిఖ్యాతులయ్యే వారు, కాని అందుకు భిన్నంగా జరగ బట్టే తెలుగునాడులోనే వారి కీర్తి నిలిచి పోయింది. ఇందులో హేళనగాని చమత్కారంగాని మనకి కనిపించవు. యథార్థ విషయాన్ని చెప్పినట్లేంది. ఆ విషయము చాలామంది అంగీకరించినట్లే. ఇక విశ్వనాథవారి మాటల్లోనే చెప్పాలంటే 'నాడుమార్గాన నాయంత నేర నేడు' అనిపించుకున్న ప్రజ్ఞ వారిది.

తన తృణకంకణంతో తెలుగు సాహిత్యంలో అమలిన ప్రేమని నవ్యకవిత్వ కాంతుల్ని ప్రజ్ఞపెట్టిన రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారిని గురించి.

రాయప్రోలుకై త రమణీయమగు మాత
పిదప కవుల పాలి నుడుటి వ్రాత
తెలుగు తోట మీద దిద్దిన పైతృత
నుడులచేత పలుకు బడిల చేతి.

అనే పద్యంలో రాయప్రోలు వారి రమ్యకవితా మాధుర్యాన్ని తర్వాతి కవులపై దాని ప్రభావాన్ని స్తుతిప్రాయంగా చెప్పారు. వారి తెలుగులోని నుడికారపు పాంపులు తెలుగు సాహిత్యానికి మెరుగుని దిద్దాయంటున్నారు. పిదప కవులు అన్నదానికి సామాన్య కవులు అనేభావం కూడా స్ఫురిస్తుంది.

భావకవితా పితామహుడుగా ప్రఖ్యాతుడైన దేవులపల్లి కృష్ణకాశ్రిగారి మధుర కవితా మంజరుల్ని తన సహజ భోరణిలో అబ్బూరి-

కృష్ణకాశ్రి కృతులు కీర్తనలూ కావు
పదములనుట కసలే పనికిరావు
నేటి చెవులకింపు నింపెడు రుతులతో
కూర్చినట్టి మధుర మాజితములు-

అన్నారు. కృష్ణకాశ్రిగారి కావ్యాలు కీర్తనలూ కావు. పదములు కావు మరేంటయ్యా! అంటే కర్ణపేయమైన శబ్దాలలో కూర్చిన మధురమైన మాజితాలట. కమ్మని తేనియల్ని చిమ్మే పుష్పవ్రజం లాంటి కృష్ణకాశ్రిగారి కవితకిది చక్కని నిర్వచనం. అది అనుభవైక వేద్యం చదివి అనందించ వలసిందే వారికవిత.

జంట కవులుగా పుజేకొంది సాహిత్య లోకంలో 'తొలకరి' ఒల్లులు కురిపించి 'సౌందరనందం' వైపు పయనించి 'సుకవి భోగ్యమ్ము లిచట కస్తువులు వీని నలిపి వేయకు డటునిటుఁ గలచివైచి' అని అరసి కల్ని హెచ్చరించిన, సుకవులైన సింగిలి కాటూరులను గురించి-

కైతలోన మిక్కి కాటూరి వెంకన్న
లక్ష్మీకాంతు డతడు నూత్నబుద్ధి
ఒకరి కన్న కీర్తి ఒకరికి రావోడు
జంట కవుల టను ప్రసక్తి తప్ప

అని రాకారు. ఈ జంటకవులపై సాహిత్యలోకంలో ఒక ప్రవాదముంది. కాటూరి వారే కవి అని, లక్ష్మీకాంతం గారు కాదని. కాటూరివారు ఒక్కరే రాసిన కావ్యాలకి ఏదో ప్రయోజనాపేక్షతో లక్ష్మీకాంతంగారి పేరు కూడా జోడించారని కొందరి అభిప్రాయం. పైపద్యంవల్ల అబ్బూరి వారికి కూడా అదే అభిప్రాయం ఉన్నట్లుగా కనిపిస్తుంది. కవిత్వంలో కాటూరి వారు గొప్పవారనిన్నీ, లక్ష్మీకాంతంగారు నూత్నబుద్ధిగల వారనిన్నీ వీరి పద్యభావం. నూత్నబుద్ధి

కావలసింది విమర్శకుడికి, కవికి అక్కర లేదా అంటే కావాలి కానీ నూత్నబుద్ధి అంటే విమర్శకుడికే దూధి. కాబట్టి కాటూరి వారిని కవిగానూ, అష్టకాండం గారిని విమర్శకుడిగానూ చెబుతున్నారు అబ్బూరి. అంటే కావలసినంతకంటే ప్రసక్తి తప్ప వారిలో ఒకరివన్నీర్తి మరొకరికి రాదని తెగసి మరీ చెబు తున్నారు. అయితే ఏ విషయమైనా నిర్ధారణ కావాలంటే తగిన ఆధారం కావాలి. అది లేనంత కాలం ఇలాంటి వాదనలన్నీ గాలికబుల్లుగానే మిగిలిపోతాయి. ఈ విధంగా సమకాలిక కవులపైన చాటు వుల ద్వారా వారి అభిప్రాయాల్ని వ్యక్తం చేశారు అబ్బూరి. మరికొన్ని చమత్కారమైన చాటువులు.

మన సాహిత్య సభలకి సహజంగా సాహిత్యంలో ఎలాంటి సంబంధమూ లేని రాజకీయ నాయకులో, లేక ఏ వ్యాపార వేత్తలో అధ్యక్షులుగా ఉంటారు. ఆ విధానాన్ని-

చాలసామ్యంబు కలదటసాహితీస
భాధి పతికిని మనరాసభాధి పతికి
అర్థ మెరుగని శబ్దమృలతడు మోయు
తాది యెరుగని గంధమితడు వహించు.

అని సాహితీ సభాధిపతికి, రాసభాధి పతికి (గాడిదకి) చమత్కారంగా సామ్యం చెప్పారు.

ఈ క్రింది పద్యంలో పన్నులు చెల్లించని వారిని రక్షించ బోయే అధికారుల్ని ప్రజలు ఏం చేశారో-

పన్నులు చెల్లించని ఆ
పన్నుల రక్షింపబోవు ప్రభువుల నోటన్
పన్నొకటి నిలుపదు ప్రజ

విన్నా వా ముళ్ళపూడి వెంకట రమణా.
అని శబ్దం చమత్కారంతో గున్నిత మైన హాస్యాన్ని మొలిపించారు.

ప్రముఖ సాహితీవేత్త, కావనపరిశోధకులు అయిన శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖర

శర్మగారిని ఆంధ్ర యూనివర్సిటీలో కావనపరిశోధన కోసం చరిత్ర కాలలో ఉపన్యాసవనిగా నియమించారు. ఆయనకి ఎలాంటి డిగ్రీలు లేవు. ఆ విషయాన్ని అబ్బూరి తన చాటువులో-

వేతనములు తప్ప వేరే మెరుంగని
సీత పతుల తోడ వేగలేక
ఈయనలని యిచ్చి రింకేమియును కాదు
డిగ్రీలేని శర్మ కగ్రపీఠి.

ఈ చాటువు. డిగ్రీలు మాత్రమే వుండి మిగతా అర్హతలు లేని వారికి చావుదెబ్బ లాంటిది. వారికి జీవితం తీసికోడం తప్ప యింకేమీ తెలీదు. అవసరంలేదు. అలాంటి వారితో పడలేకే డిగ్రీలేక పోయినా మిగతా అర్హతలన్నీ వున్న శర్మగారికి ఆవుద్యోగం యిచ్చారు. అంటే కాని యింకేమీలేదు. అని వారిభావం, సమంజంగా వుంది.

'ఆశుశ్రస్య గతి రాన్తి' అనే నూక్తి ననుసరించి ఒక గేస్తు.

ఎలా పిల్లల్ని కంటున్నాడో వ్యంగ్యంగా చెప్పిన పద్యం-

పున్నామ నరక భయమాన
కన్నాడోక గేస్తు పుత్రికారత్నములన్
పన్నెండుగురను వయసుగ
విన్నా వా ముళ్ళపూడి వెంకట రమణా.

జోగీ జోగీ రానుకుంటే బూడిదరాలు కుందానే సామెతని దృష్టిలోవుంచుకొని. అన్నాకురుడై తానొక
సన్నానిని విచ్చమడుగ పరిరాపోదా
మన్నాడట విచ్చ మడుగ
విన్నా వా ముళ్ళపూడి వెంకట రమణా.

అవును అంతకంటే ఏమంటాడు మరి. ఇలా ఎన్నో చాటువులున్నాయి వారివి. అవి సంకలితం కాలేదు. పోయినవి పోగా ఒక 50 చాటువులు వరకూ మిగిలి వున్నాయి. వారి చాటువులు మంచి చమత్కారవంతంగా వుంటాయి.

10వ పేజీ తరువాయి

15. దండకములు

1. కన్యకాపరమేశ్వరి దండకం - కార్యంభూడి రాజమన్నార
2. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి శతకం (దండకం). తోటసోదర కవులు
3. శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి దండకం - భక్తకవి కామవరపు శూర్యనారాయణ
4. కన్యకాపరమేశ్వరి దండకం-ఎన్. సీతారామకవి

16. ఐందకావ్యములు

1. కన్యక - శ్రీ గురజాడ అప్పారావు
2. కన్యక - శ్రీ వెల్లంకి వెంకట నర్సయ్యగారు

17. వ్యాసములు

1. వాసవీవిలాసము - సాంపల్లి కృష్ణమూర్తి - సమీక్ష ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుత్రిక. 1987
2. వాసవీకన్య - విష్ణువర్ధనుడు - శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావుగారు. రాజరాజనరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక.

18. శతకములు

1. కన్యకాంబాతారావళి-శ్రీ దోమా వెంకట స్వామి గుప్త
4. వాసవాంబాశతకం - ఎ. మబ్బరాయకాశ్రి
5. కన్యకాంబాసీస శతకం - నామా వెంకట సుబ్బయ్యశ్రేష్ఠి

19. ఇతరములు

1. మేలు కొలుపు - వైక్యాభ్యుదయ పబ్లికేషన్స్
2. ప్రథమ సత్యాగ్రహ - ,,
3. సత్యాగ్రహజ్యోతి-హరికథ ,,
4. విశ్వజ్యోతి-(నాటకం) - ,,

ధ్రువకీర్తిన్ హరిపెండ్లియాడె నిజచే
 తోహతిణి మాన్యై
 భవగాంధీర్య విహారిణి నిఖిలసం
 పత్కారిణి సాధుబాం
 ధవ సత్కారిణి బుభ్యచారిణి మహా
 దారిద్ర్య సంహారిణి
 సువిభాషాంబర ధారిణి గూఢవతి
 చూడామణిన్ రుక్మిణిన్.

సంకల్పచక్ర 3,4,5,6,7,8,9,10,11 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20, 12, 15, 15, 15, 15, 20
 20 రూ. లు ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేము భరించి రిజిష్టర్డ్ పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి లేదు.
 - సంపాదకుడు.

అడ్రసు:—

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి,
 శైల్య తెలుగు లెక్కరయ, వి. టి. కె. కాలనీ,
 6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్),
 రాజమండ్రి-1.

